

KOKEMUKSIA VASKELANKOSKELTA

Aulis Koskinen

Poikien sorsastusretki

Veljeni Aaro, Teuvo Alvila ja minä olimme syksyllä jälleen kerran kivittämässä sorsia. Minä olin airoissa, Teuvo ja Aaro olivat kivittäjinä. Kun sorsat sukelsivat, pääsi soutamaan sorsaparven keskelle. Niiden pulpahdellessa pintaan alkoi kivitys. Yht'äkkiä huomasimme Teuvon kanssa Aaron puuttuvan kyydistä. Tuli hätä, missä Aaro on.

Näimme, että virta vei poikaa kohti koskea. Saimme kuitenkin soudetuksi hänet kiinni ja tukastakin nostaen takaisin veneeseen. Ehdin soutaa veneenkin rantaan ennenkosken voimakasta imua.

Aaro pinkaisi kotiin ja meni märkine vaatteineen piiloon sängyn alle. Pelkäsi saavansa selkäsaunan. Rannalla selvisi myös, että sillä olleet sotilaat olivat seuranneet koko ajan meidän touhujamme.

Koskenlasku

Olin Isä-Jussin kanssa tuulastamassa kosken yläpuolella. Minä soudin ja isä käyttäsi petromaksin valossa kaloja. Puuha vei huomionni niin tarkoin ja ehkä minä airomiehenä en myöskään ollut riittävän vahva että huomasimme vasta kosken niskalla vaarallisen sijaintimme.

Isä vaihtoi rivakasti airoihin ja käski minun sammuttaa petromaksin. Näki näin paremmin ympärillemme.

Kyllä me sen kosken laskimme veneen kaatumatta tai edes joutumatta poikittainmenon uhkaan.

Kalasoppatarpeet

Syksyllä juuri ennen Talvisotaa Leppälehdon Mikko, Peltolan Ville, Isä-Jussi ja joku neljäs mies lähtivät joelle salakalaan.

Maria näki ikkunasta miesten puuhat. Hän otti Lydmilan lottamanttelin ja hatun sekä Jussin kiväärin ja lähti ulos. Käveli pitkin joenpenkkaa ja, kun pääsi tarpeeksi lähelle kalamiehiä, rykäisi.

Miehet katsoivat ylös ja huomasivat sotilasasuisen hahmon. Lähtivät kiireellä karkuun. Maria keräsi miehiltä pudonneet kalat ja toi kotiin. Kalamiehet keittivät ja nauttivat mukana pysyneestä saaliista Peltolan Villen luona kalasopan.

Takuupyydys Vaskelankosken lohille oli painava, noin 65-grammainen pohjaonki. Sillä sai koluttua syvänteetkin. Sulatettuun lyijyyn oli upotettu peilin pala ja reilunkokoinen koukku. Koukun tyveen oli sidottu punaista lankaa kelpo tupsu ja kiiltävä pellinpala. Koukkuun syötettiin 510 matoa. Kuva on otettu Aulis Koskisen hallussa olevasta Vaskelassa tehdystä pohjaongesta.

Matomurikaksikin kutsuttu pohjapeiliuistin oli Vuoksen vesistön todellinen tehopyydys. Timo Hyytisen, Pertti Vartiaisen ja Raimo Vihosen toimittamassa "Suomalaiset uistimet" -kirjassa on siitä oma artikkelinsa. Tekstissä todetaan mm:

"Ruotsin kuningashuone oli erilaisilla, useimmiten väärennetyillä asiapapereilla haalinut kalastusoikeudet tärkeimmissä vesistöissä kruunun tai vasalliensa yksinoikeudeksi ja esti näin kanta-asukkaiden kalastuksen kiinteillä pyydyksillä. Venäläisten isännöidessä alueita olivat useimmat rantojen parhaista pyyntipaikoista näiden maanomistajakartanoiden (hovien) hallussa eikä paikallinen asukas voinut siellä kalastaa kiinteillä pyydyksillä. Vuoksen koskissa veden virtaama oli paikoin niin voimakasta, että kiinteitä pyydyksiä ei voitu käyttää.

Tehokkaaksi koukkukalastustavaksi kehittyi näissä oloissa pohjaonki, jonka viimeisin kehityssaste oli nk. pohjapeiliuistin.

Painollisia onkia mainitaan Vuoksessa käytetyn mm. lohen, taimenen ja harjuksen pyyntiin. Näissä vanhemmissa malleissa oli lyijypainoon valettu kiinteitä koukkuja, joihin laitettiin syötiksi mato tai punainen villatupsu. Pyydys, joka oli sidottu 23 metriä pitkän, paksun siiman päähän, heitettiin veteen ylävirtaan ja sitä nosteltiin lyhyellä 12 metrin vavalla nykäyksittäin hiljalleen pohjasta ylös ja laskettiin virtaa alaspäin. Lyijymurikan koko vaihteli virran voimakkuuden mukaan. Edullisin oli käyttää niin kevyttä painoa kuin suinkin, kunhan viehe painui pohjaan.

Karjalaiset kalamiehet kehittyivät pohjapeiliuistimen käytössä niin taitaviksi, että he kävivät vuosisadan alkupuolella (1900-luku) kalassa Venäjän puolella Nevajoella asti. Suomalaisia pidettiin siellä suorastaan noitina, koska he saivat saalista ja suuriakin kaloja silloin kun paikalliset eivät saaneet juuri mitään. Muutamien Nevan kävijöiden kerrotaan jopa rikastuneen noilla kalastusmatkoilla voidessaan myydä tuoreet saaliskalat suoraan kaupunkilaisille."